

צדיק באמונתו יחיה

פתח דבר

שביבי הוד נעלים, על חותם קודש מופלא ומרומם של

יסודות אמונה ובטחון בהשי"ת, אשר נטע ברחימאיות

ובמסירות בליבותיהם של ישראל

כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע

והמה קטעים מתוך פרקים בספר לתולדות חייו ופועלו

המצוי בשלבי עריכה ■ לקראת יומא דהילולא: ט"ז אדר

לא ע"י תפילה ובקשה להשי"ת. (בחלק מן הספרים הוסיף כאן: "ושינוי מעשה בתשובה").

(ה) השי"ת יודע אם בטחוננו שלם בהשי"ת, ואי אפשר להעלים ממנו, כי אי אפשר לגנוב עין של מעלה. (ו) לגמור בלב לקיים תדיר בה"י מאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"ד): "עשה רצונו כרצונך" וכו'. (ז) להודות להלל ולשבח להשי"ת, שלא עשני גוי, ולשמוח על זה.

רשימה זו הינה תמצית השקפתו הרוחנית הצרופה ומשנת אמונתו. בכמה וכמה סידורים, בהם רשם את שבעת הזכירות, ציין לעצמו בראש הרשימה: "להשתדל לזכור לפני התפילה" או "בה"י להשתדל לזכור ובפרט לפני התפילה" או "להשתדל לזכור לעתים תכופות".

ובאמת, היו אלה שגורים על לשונו חזור ושנן, אינספור פעמים. לא אחת שמעוהו ברגעים של נסיעה קצרה, שהוא מנצלם לשנן לעצמו את הזכירות בקול נמוך.

מה מאד הלמוהו להפליא, דברי החווה מלובלין זי"ע: "צדיק – ה' בכל דרכיו, וחסיד – בכל מעשיו".

אמונה פשוטה

מבית אבא ירושה היתה לו אותה אמונת אומן בה' ובהשגחתו הפרטית, אמונה יהודית מוצקה ופשוטה, מוחשית ואיתנה, אשר אינה נזקקת לשום הוכחה או הסבר.

בשנת ת"ש, לאחר שנכבשה פולין תחת השלטון הנאצי, בעת שנמלטו מוורשא – לקח עמו רבינו ספר 'חובות הלבבות' קטן שקיבל כשי כבר מצוה. בהיותם באניה בלב ים ראהו אביו ה'אמרי אמת' שמעיין בו, והורה לו שידלג על 'שער היחוד' – באשר אין אנו זקוקים להוכחות על מציאות השי"ת ויחודו, כי האמונה קבלה היא בידינו מאבותינו שעמדו על הר סיני איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה.

כעין זה, השמיע בשיחה שמסר בפני תלמידי ישיבת 'שפת אמת' (בפתיחת זמן אלול, תשמ"ח), כי אמנם "כל מי שמתעמק בעולם, רואה במוחשיות – אפילו בדרך הטבע – כי יש מנהיג לבירה והכל עשוי בחכמה רבה", אולם "אנחנו קבלנו את האמונה מאבותינו ואיננו צריכים לכל זה, שהרי אמונה גדולה מראיה". והזכיר את המשל דאיתא ב'חובות הלבבות' (שער היחוד פ"ו) "אם ישפך לאדם דיו פתאום על גייר חלק, שאי אפשר שיצטייר ממנו עליו כתב מסודר ושיטות נקראות כמו שהיה בקולמוס, ואילו הביא אדם לפניו כתב מסודר ממה שאי אפשר להיות מבלי מצוע קולמוס, ואומר, כי נשפך הדיו על הגייר ונעשתה צורת הכתב עליו מעצמה, היינו ממהרים להכזיבו על פניו, שאיננו נמלט מכוונת מכיון. וכיון שזה בעינינו דבר שאי אפשר להיות בצורות רשומות בהסכמת דעתנו, איך יוכל לומר בדבר, שמלאכתו יותר דקה ותיקוני יותר רחוק ועמוק בעינינו עד אין תכלית, שיהיה מבלי כוונת מכיון וחכמת חכם ויכולת יכול".

פעם שאל אחד את פי קדשו, בענין מה שמצינו בספרים הק' שבכל פעם מגדירים ש'העיקר' הוא ענין

הארה יוקדת לכל אחד
רבינו ה'פני מנחם' זי"ע

היה מזדקק להגיע לידי פעולה חיצונית על מנת לעורר את כוונת הלב.

שבעה יסודות של אמונה

עד יומו האחרון לא פסיק פומיה, פשוטו כמשמעו, מן השינון העקבי והחזרה המתמדת, על כעין "שבע זכירות" – והמה שבע יסודות אמונה ובטחון העיקריים לחייו של יהודי, שהינם "מחזיקות את לבו לחיות בבטחון שלם באלקים" (כהגדרת ה'ארחות צדיקים' לגבי ששת הזכירות הראשונות) – ורב כוחם לרענן בזכרוננו של האדם את אשר העולם ומאורעותיו מנסים להשכיח הימנו בכל עת.

למען יתנוססו יסודות אלה מול עיניו הטהורות ויהיו לפניו לזכרון תמיד, רשםם לעצמו בשערי סידורי תפילה או שאר ספרים או ספרונים שנדפסה בתחילתם ובסופם תפילה – כגון חומשים שנדפס בהם תפילות השבת, או סידורי כיס וספרי תהלים, וכן על כל ספרון אחר שנדפס בו תפילות מנחה ומעריב וכיוצא.

ואלו הם:

(א) השי"ת מרחם עלי יותר מכל מרחם, ושומרי גם כשאני שומר את עצמי. (יש מקומות שהוסיף בסוגריים: "וגם מה שאני שומר את עצמי הוא בסיעתא דשמיא").

(ב) כל הטובות ממישהו – הכל מהשי"ת, והכל שלוהיו.

(ג) כל הטובות הן חסדי השי"ת, ולא מפני שאנו ראויים.

(ד) אי אפשר להוסיף או לגרוע מגזירת השי"ת, אם

טיבו של פרק בספר, שאינו מקיף יריעת תולדות חיים ופועלם, ובוודאי שכאלו הם הדברים כאשר מבקשים אנו לגעת בשולי אדרת רבנו קדוש ישראל, כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע. אולם, הפרק שלפנינו, העוסק בפרקי אמונה אשר נטע בלבבות, מספק רסיסי-הוד קל ממסכת אורה מקיפה ואדירה שאין עין אנוש יכולה לראות את אופקה.

חותם קודש הטביע רבינו ה'פני מנחם' זי"ע בלבוותיהם של ישראל, ורוממם לכיסופים לקרבת אלוקים לי טוב. והיתה משנתו רצופה ובקשתו שטוחה לכל אחד מדורכי סף מפתנו, שיטיבו אורחותיהם וילטשו מדותיהם, ותהא דרכם הסלולה לעלות בהר ה'. והיה בית מדרשו והיו שיחות קדשו, כור מצרף לנשמות, עד שזוככו ונתרוממו.

ביריעתנו הפעם, בחרנו, כאמור, פרק מתוך ספר לתולדות חייו ופועלו המצוי בשלבי עריכה ועתיד לראות אור – העוסק אכן בעניינים של אמונה ובטחון בה', אותם לימד לכל דורכי סף מפתנו; דברי אמונה אשר השמיע לעת שעלו סוגיות רפואיות וסוגיות בטחון שהאיר עת הובאו לפנינו נושאי מחיה וכלכלה. וזאת מתוך תפילה 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' – נגיעה כל שהיא.

זכותו הגדולה והקדושה

תגן עלינו ועל כל ישראל.

המערכת

והנה ה' ניצב עלי

עלי אדמת עולם זה, המעלים ומכסה על הנהגת בוראו, התהלך רבינו כשלפיד האמונה והבטחון בה' בוער בלבו כאש מתלקחת לא תכבה. תמיד היו עיניו נשואות כלפי מעלה, מביטות השמימה – לזכור בכל עת, בלי לשכוח אפילו לרגע, כי ה' הוא האלוקים, המשיגים והמנהיג, אפס זולתו.

כל מי שהתקרב ובא במחיצתו, הרגיש כי הוא חי ונושם בלי הפוגה את האמונה בהשי"ת, והיא כמו בלועה בדמו. מכל שיחו ושיגו היה מקרין את האמונה במלכות שמים, "יש מנהיג לבירה", הוא אלקינו ואין עוד.

בעודו ינוקא רך בשנים, כבר ניכרה בו מידה זו באופן נדיר ומיוחד. היה זה בפרשת ויצא, כאשר אביו ראש גולת אריאל מרן ה'אמרי אמת' זי"ע, שאל את פיו: מכיון שראה יעקב אבינו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מדוע לא ניסה גם הוא לעלות השמימה. ניסה הילד להשיב: הלא היה זה רק חלום – אולם האב הקדוש לא הסתפק בתשובה זו, וישאל שנית: מדוע יעקב אבינו לא חלם לפחות שעולה השמימה. הפליא הילד אפוא להשיב תשובה מיוחדת בעמקה ונדירה בבהירותה: הלא כתיב "והנה ה' ניצב עלי", ואם הקב"ה עמו כאן, מה לו לחפש בשמים – וקלטו אביו הקדוש בגין מענה קולע זה, ככתוב (משלי י, א) "בן חכם ישמח אב".

הוא היה אומר: מעודי התקשיתי להבין את פירוש מאמר חז"ל (ברכות כד): "המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמונה" – הרי אותו אדם קטן-אמונה, סבור כי אין הקב"ה שומע את קולו, ואם כן מה תועיל לשיטתו הגבהת הקול, הרי המרחק עד השמים כה רב. עד שהוארו עיני, כי "המשמיע קולו בתפילתו" אין הכוונה לאדם הסבור ח"ו כי השי"ת אינו שומע את קולו, אלא לאדם המבקש לעורר עצמו בפעולה חיצונית של השמעת הקול, כדי לבוא לכוונת הלב. אולם חז"ל מגלים, כי פעולה כזו יש בה הוכחה על כך שאין בלבו אמונה ברורה ותקיפה שהוא עומד לפני מלך מלכי המלכים. שכן אילו היה מאמין שהשי"ת עומד עליו ומקשיב ושומע כל הגה ותיבה היוצאים מפיו, היתה כל מציאותו וזעקת "ואני תפילה", ולא

רבינו ה'פני מנחם' זי"ע (בילדותו) עם אחיו כ"ק מרן אדמו"ר ה'לב שמחה' זי"ע במחיצת אביהם ראש גולת אריאל כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי אמת' זי"ע

הנכנסים אשר באו להקביל את פני קדשו, נכנסו במורא רבם כמורא שמים — והנה ה' ניצב עליו, שם שמים שגור על פיו, והוא מרומם את ההסתכלות אל השי"ת, לאמור: זיכרו את ה', שוא תשועת אדם, ראו את ידו ית' בכל תהלוכות חייכם.

היכלו של ה'פני מנחם', היה כעין "בית מדרש גבוה" לאמונה, ישיבה שלומדים בה ללא הרף כי יש מנהיג לבירה. לא רופאים, לא מנהלים, לא עסקנים ולא שדכנים. אל תאמר בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלוֹקֶיךָ כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

האמונה היתה הבריחה התיכון אשר עבר לאלפים ולרכבות בכל תשובותיו אשר השיב למשחרי פתחו, בהמוני הענינים אשר הובאו לפניו. כמעט לא היתה עצה או ברכה אשר יצאה מהבל פיו הקדוש, בלא שהיו שזורים בה דיבורי אמונה ובטחון אשר הזכירו כי נתונים אנו בידי הנאמנות של מלך עוזר ומגן ויש לסמוך ולבטוח רק עליו ית'. התקיים בו הכתוב מנבואת חבקוק "וצדיק באמונתו יחיה" כפי שדרשו: אל תיקרי "יחיה" כי אם "יחיה".

שאו מרום עיניכם

כל הימים היו שרשי האמונה עולים בלהב מדבריו אינספור פעמים: "אין עוד מלבדו", "ואתה מחיה את כולם" — והחל מיום עלותו על כס ההנהגה, ראה בכך יעד ותפקיד עיקרי ביותר, וכפי שהגיד בשבת הראשונה לימי הנהגתו כי "עיקר תפקיד המנהיג להשרות שכנתו ית' בדור... שהצדיק מגלה הנהגת הקב"ה בכל אחד, אחד, וע"י המנהיג יראו שהכל ממנו ית' והתגלות השכינה בכל אחד".

בכך ראה את תפקידו כמנהיג על העדה — אשר הופקד לרועה על הצאן, כדי להחזיר בהם שהשי"ת הוא רועם.

והיו הדברים מזכירים את שסיפר רבינו כי בעודנו ילד, שאל את אביו מרן ה'אמרי אמת' זי"ע על הפסוק (בראשית יג, ג) "וילך למסעיו" ומה דאיתא שם ברש"י "בחזרתו פרע הקפותיו" — איך לזה אברהם בהליכתו, אם לא ידע מהיכן יחזיר את ההלואה. והשיב לו ה'אמרי אמת', כי כ"כ היתה האמונה תקועה בלבו שלא היה לו שום ספק שלא התקיים הבטחת הקב"ה שיזכה לעושר רב, ולכן היה יכול ללוות אדעתא דהכי. החזיר לו ה'פני מנחם': הא תינח אברהם גופיה, אבל איך הליו לו האנשים, הלא הם לא סמכו על ההבטחה? ותירץ לו אביו הק' כמה תירוצים, אחד מביניהם הוא שאברהם אבינו האמין כ"כ בה', עד שהשפיע את האמונה גם לסוכביו, וגם הם האמינו על ידו שתתקיים ההבטחה, ולכן הליו לו בהקפה.

מעשה באחד שנכנס עם קוֹטל לשאול את פי קדשו "הא ניחא לגבי אמונה ודביקות בקודשא בריך הוא, מוכן כיצד מקיימים זאת, אולם היאך מקיימים אמונה ודביקות אצל הצדיק". השיבו רבינו על אתר: "הנך כותב שאתה יודע איך להיות מאמין ודבוק בהשי"ת, אם כך הרי אני צריך לנסוע אליך..." (ומתוך הדברים הובן המענה — כי על ענין זה גופא סובבת והולכת ההתקשרות אל הצדיק, כדי ללמוד דבקות ואמונה בריבון כל עלמין).

כל הימים היו

שרשי האמונה עולים בלהב

מדבריו: "אין עוד מלבדו",

"ואתה מחיה את כולם" —

והחל מיום עלותו על כס

ההנהגה, ראה בכך יעד

ותפקיד עיקרי ביותר, וכפי

שהגיד בשבת הראשונה

לימי הנהגתו כי "עיקר

תפקיד המנהיג להשרות

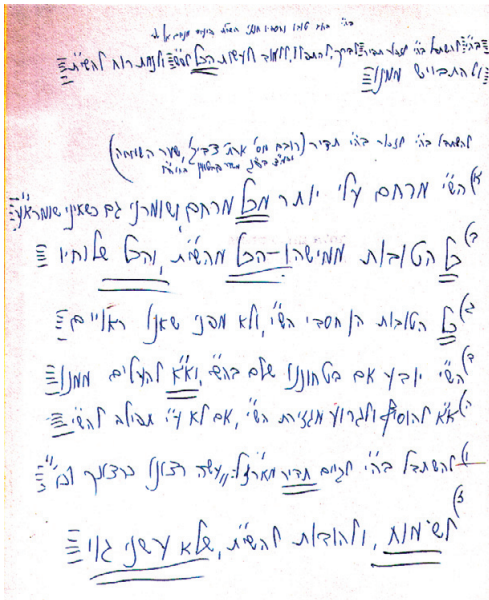
שכינתו ית' בדור... שהצדיק

מגלה הנהגת הקב"ה בכל

אחד, וע"י המנהיג יראו

שהכל ממנו ית' והתגלות

השכינה בכל אחד"

שבע הזכירות, אשר רשם לפניו לזכרון תמיד

אחר. אהבת ה' או יראת ה', יגיעת התורה או קיום המצוות, וכן עוד — ביקש לידע "מה באמת העיקר". נענה לו רבינו בפשיטות: "העיקר זו האמונה הפשוטה, והיא המפתח לכל המעלות האחרות".

"את ה' זכרתי"

תמיד היה שם שמים שגור על פיו, מתוך התעוררות נפשית ולא באמירה בעלמא, כשהוא מקיים בנפשו את הדרת השל"ה הקדוש (ב'שער האותיות') ש"אמר על כל פעולה שרוצה לעשות, הן שיהיה דבר גדול או דבר קטן, הן דבר מצוה הן דבר רשות, 'אעשה זה אם ירצה השם'... וסימנך 'עצת ה' היא תקום', ה"א ראשי תיבות א"ם 'ירצה ה'שם, וכן 'א"י"ה מקום כבודו'... וכל מה שיקרה לאדם הן טובים הן רעים יאמין ויאמר 'מאת ה' היתה זאת'... וכל זה בכלל דביקות האמונה..."

במכתביו ואגרותיו, כמעט ואינו מזכיר פעולה שעשה או תכנון עתידי, בלי שיקדים להזכיר תוך כדי דיבור את הביטוי 'בה"י' — לחדד שוב ושוב כי הכל מאתו ובעזרתו ית"ש. לפעמים כפל ושילש בכתיבתו את ה"ר"ת הנ"ל, אפילו באותה שורה ובאותו משפט, והשגיר שם שמים על קולמוסו שוב ושוב. בענין זה סיפר, שבעודנו ינוקא שאל בתמימות את אביו מרן ה'אמרי אמת' זי"ע מה פשר האותיות ב"ה — והשיבו: "אלו ראשי תיבות של ב'רוך ה'שם או ב'עזרת ה'שם, ויש שמוסיפין 'יתברך' — ומאז התרגל לכתוב בה"י."

כאש תוקד בעצמות

זכירה זו, כי הכל מאת השי"ת ואנו איננו פועלים מאומה בכוחות עצמנו — בערה כאש בעצמותיו. פעם הביאו לעיונו כרוז בנושא ציבורי, שרוב גדולי ישראל מכלל החוגים והמגזרים אמורים היו לחתום עליו. במעוף-עין עבר על נוסח הכרוז והסכים לו, אולם מיד הביע את רצונו להוסיף שתי מלים, ותוך כדי דיבור נטל את קולמוסו בידו ורשם בראש הכרוז "בעזרת השם". העסקנים והפעילים שהיו מעורים בענין, סיפרו כי בושו ונכלמו מן המסר הסמוי שהעביר להם באין אומר ודברים, כי מעבר לכל הפעולות הנפעלות והמעשים הנעשים על מנת לצאת ידי חובת ההשתדלות, יש לזכור את האמת, כי יד ההשגחה העליונה מנווטת את הכל, והדבר אינו מסור בידיו כלל.

היה שהראוהו תוכניה של "אירועי חג הסוכות" העתידיים להתקיים מטעם 'אגודת ישראל', ורשם בשולי הדף הערה: "בנוהג שבעולם החרדי שמזכירין א"י"ה, כמעשה דאליהו הנביא שצריך לומר אם גזר ד", בהוסיפו "הגם שצריך לדון אותם לכף זכות, כי מסתמא שכחו", בכל זאת אינו תירוץ גמור, "כי בדבר הזה צריך זירז שלא לשכוח, ושיהיה שם שמים שגור על פיהם". [המעשה דאליהו מובא ב'אוצר המדרשים' בשם אלפא ביתא דבן סירא: "מעשה באדם אחד שנטל כיס של מעות לקנות שוורים, פגש בו אליהו ז"ל ואמר לו: אמור אם יגזור ה' — ואותו האיש לא רצה לומר, ובדרך נפלו לו המעות וחזר לביתו ונטל ממון אחר, ופגש בו שוב אליהו ז"ל ואמר לו: אמור אם גזר ה', ושוב לא רצה לומר. ושכב לישון ונטל אליהו ז"ל מעותיו וכשהקיץ משנתו לא מצא כלום, וחזר לביתו ונטל ממון פעם שלישית, ופגש בו שוב אליהו ז"ל ואמר לו אמור אם יגזור ה', ואמר אותו אדם אם יגזור ה', מיד החזיר לו אליהו ז"ל כל מעותיו והצליח בעסקיו"].

משהתגלגל לידו ספר מסוים ובו הסכמה מרב פלוני, היטב חרה לו בראותו שבכל ההסכמה אין מוזכר שם שמים. ישב ורשם בעטו בשולי אותו דף: "ע"י מד"ר תולדות (ס"ה י"ט) מובא ברש"י עה"פ גשה נא ואמושך בני", ברמזו ללשון רש"י הקדוש: "אמר יצחק בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלקיך".

וצדיק באמונתו — יחיה

חדרו של ה'פני מנחם' היה בדורותיו בבחי' הר בית ה' הנכון בראש הרים ונישא מגבעות, ונהרו אליו בכל עת, כאשר ישאל איש בדבר האלקים: בשעות ששון ושמחה וחלילה לעיתות בצרה; בשעת ספקות ושאלות, התחבטויות והתלבטויות, ולעת כמיהות ומשאלות. והיה כאשר יצאו האנשים הימנו, היתה רוח אחרת מפעמת בחדרי לבם, ואמתחת נפשם נתמלאה עד גדותיה בצידה מחודשת לדרך החיים — הלא היא ידיעת ה', וזכירת ה', אמונה בה' ובטחון בו יתברך. בתוככי ה'קודש פנימה' יושב היה על כסאו מלא חנינות, וכביכול אצבעו מורה ללא הרף כלפי השמים, אל מי ששיכן את שמו בבית הגדול והקדוש הזה.

”פוק חזי”, המשיך בדבריו, ”יש אנשים רבים שיש להם יד הנראית בדיוק כמו יד בריאה, אך אין ביכולתם לעשות בה כל שימוש. היא משותקת. במה נשתנתה זו מכל יד אחרת, אלא לא היד היא הפועלת כי הכל מכח המניע, כח הפועל בנפעל”. יש יד שה’ נותן בה חיות, ויש יד שה’ נוטל ממנה את הכח. גם אנו, כל מעשינו וכוחנו, הכל מאתו ית’, כדכתיב כי הוא הנותן לך כח...”.

עוד המשיך לבאר על זו הדרך, שזה מה שהראה הקב”ה למשה רבינו במעשה המנורה ”מנורה של אש” — היינו שידע שאין זה תוצאה של פועל ידיו, אלא אש מן השמים העושה את הכל. ואמר עוד, שאפשר שזה מה שאמרו חז”ל שבית המקדש השלישי ירד מן השמים ”בנין של אש”, הכוונה שאף אחד לא יטעה בו לומר שהוא מעשה ידיו, כי יתקיים אז ”ומלאה הארץ דעה את ה’” וכולם ידעו כי גם הטבע הוי למעלה מדרך הטבע, ויזכרו כי הכל מאת ה’.

כה היטיב להגביה עיניהם של ישראל למרומים — לידע ולהתוודע כי אין בעולם שום כח אחר, זולתו יתברך שמו.

טוב להודות לה’

מכח ההכרה הברורה, כי כל הקורות מאת השי”ת המה — עמד רבינו ועורר את האנשים לתת שבח והודיה ליושב מרום.

לא מיבעיא מי שהתרחש לו נס בחייו, שהיה מעוררו לזכור זאת — להיות בשמחה ולהודות לה’ — אלא אף היה מזכיר כי יש להודות ולהלל על החיים בעצמם, כמו השגרה הברוכה ומאורעות קטנים וגדולים, הנדמים בעיני האדם כ”טבעיים”, כי האמת שמאת ה’ המה.

לא אחת עורר אברך, שחייו זרמו על מי מנוחות, להשית לבו אל הטוב שבחייו, שאיננו טבעי ומוכן מאלי — כי ריבון העולמים מעניק לו חיי שלוה ומרגוע, ומחדשם בטובו בכל יום ובכל רגע ורגע מחדש, ואם כן על האדם להיות אסיר תודה על כך. והוסיף: ”כאשר הכל נוהג כסדר, יש לזכור ולא לשכוח כי לא מתהלכות הטבע המה, אלא מאת השי”ת המנהיג את העולם, ויש לתת לפניו שיר ושבח”.

פעם ניגש לרבינו בעל שמחה, ובישר בנוסח המקובל ”מגיע לי מזל טוב”. נענה לו רבינו באמירה רבת משמעות: ”אני לא הייתי אומר כך, כי לאדם לא מגיע כלום — והכל מתת חסד מהשי”ת”.

על כל גרגר של הטבה

כאשר נכנס לפניו אברך, ובידו קוויטעל אחר שאירע לו נס וניצל מתאונה שכמעט אירעה עמו — אמר לו רבינו: ”דבר ראשון עליך להודות להש”י, אמור נא קפוטל ק”ז שבתהלים”. ופעם בא לפניו אחד שסבל מיחושים בראשו, ושאל איזו קבלה טובה יקבל על עצמו — נענה לו רבינו ”להתפלל ב”מודים” בכונה הרצויה”.

וכך היה אומר: שמחה גדולה היא לפני הקב”ה, כאשר יהודי זוכר כי ההטבות שבחייו מאתו המה. משל למה הדבר דומה, לליל הנוטל מעטפה ריקה ורושם עליה ”לכבוד אבא”, שנגרם בכך שמחה וקורת רוח לאב, למרות שבפועל לא יקבל מבנו שום דבר ערך — כי האב משתוקק ורוצה שהילד ירגיש וידע שהוא אביו והטובה באה אליו ממנו, ולכן שמח כשהילד מביע לפניו רחשי תודה המעידים שהבין זאת בשכלו הקט. גם הקב”ה רוצה שנודה לו על טובותיו, ההודיה תעיד עלינו שאנו יודעים כי כל הטובה באה אלינו ממנו ית”ש”.

והיה אומר על הא דאיתא בשם הרבי מלובלין ז”ל, בטעם מה שנקרא בעל שמחה, על שם שהוא בעל ואדון על השמחה להשפיע וליתן לאחרים — כי שורש הענין נעוץ בכך, שכאשר האדם מתבונן בטובות הגלויות והחסדים הנפלאים שעשה עמו השי”ת, שהזמין לו כל צרכיו לנישואיו בניו וכיו”ב, ומתחזק באמונה בו ית’ — אזי נעשה הוא בעל השמחה וביכולתו להשפיע על אחרים, והשפע שבה עברו מן השמים מתפשט גם לאחרים.

אני ה’ רופאך

את מזור ושיקוי האמונה, היה רבינו מפליא להשקות ולהטיף ברחמים עלי צרתם הקשה של חולי ישראל. בכל עת שהובא לפניו משאו הקשה של יהודי המוטל על ערש חולי וסובל מכאובים, נעשה משותף בכל כולו בעמקי הצרה — ובלב קרוע ומורתח ייעץ עצתו

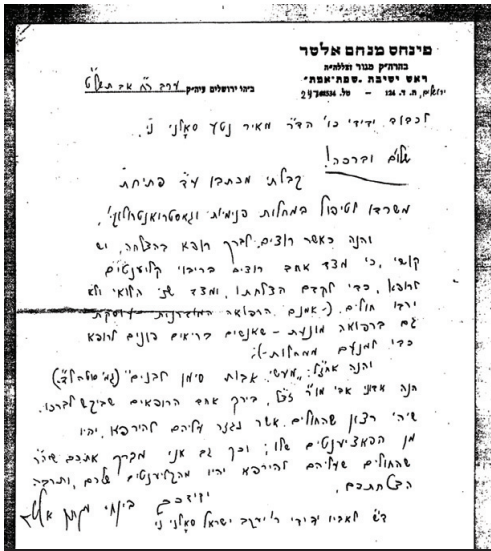
רבינו ה'פני מנחם' זי"ע (בילדותו) עם אביו כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי אמת' זי"ע. מאחורי, אחיו הרה"ק רבי מאיר הי"ד זי"ע. מימין, אחיו כ"ק מרן אדמו"ר ה'בית ישראל' זי"ע

”היכלו של ה'פני מנחם', היה כעין ”בית מדרש גבוה” לאמונה, ישיבה שלומדים בה ללא הרף כי יש מנהיג לבירה. אל תאמר בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. האמונה היתה הבריה התיכון אשר עבר לאלפים ולרבבות בכל תשובותיו אשר השיב למשחריו

כי הוא הנותן לך כח

פעם בא לפניו ראש עיר חרדי, וסיפר בשמחה שהצליח לחזק בעירייה 'חוק עזר', הקובע כי כל המעוניין רשאי לבנות סוכה רחבה בצמוד לביתו. רבינו בירכו על פעילותו הראויה לשבח, אולם בסופה של השיחה, מצא לנכון לעורר את לבו אל הזכירה כי הכל מאת השי”ת ולא מכוחו. פתח והגיד לו:

א”י בגמרא (ברכות י.) ”שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם — מדת בשר ודם, מעשה ידיו מבלין אותו, והקדוש ברוך הוא מבלה מעשיו” — וקשה, שהרי במציאות רואים שגם מעשי ידיו של בשר ודם מתבלים. אלא יש לתרץ, שבאמת כל המאמר נסוב על נקודת העבודה של האיש הישראלי: ”מדת בשר ודם” היינו מי שיש בלבו מחשבת חוץ של 'מעשה ידיו', דהיינו, שסבור שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ואומר ”אני עשיתי” — דבר זה מבלה אותו. ברם, ”מדת הקדוש ברוך הוא” היינו יהודי הדבק בהקב”ה, ויודע שהוא מבלה מעשיו, כי הכל מאתו ית”ש.

מכתב ברכה לרופא: ”יהי רצון שהחולים שעליהם להירפא יהיו מהקלענטים שלכם...”

לבאי בית מדרשו עדיין זכור המחזה המפעים, עדיין מהדהדת באזנם הודעקותו היומיומית בהגיעו בסיום תפלת עלינו לשבח למילים ”כי המלכות ש”ך היא”, בהטעמה יתירה של התיבה 'שלך'. עד כי היו העם רואים את הקולות והדרקולו היה מרעיד בלבבות.

”כי ממך הכל”

היתה בו ברבינו ממידתו של אברהם אבינו, ש”היה מקבל את העוברים ואת השבים ומשהיו אוכלים ושותין היה אומר להן ברכו, והן אומרים לו מה נאמר, והוא אומר להם אמרו 'ברוך קל עולם שאכלנו משלו' א”ל הקב”ה...הכרת אותי בבירותי, מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בביריתו של עולם (בראשית רבה מג, ז).

בכל עת שביקשו אנשים להודות לו על עזר וסיוע שקבלו ממנו, נענה ואמר להם: ”וכי לי אתה מבקש להודות, תן תודה לקב”ה, כי זה רצונו וחפצו שבריותיו יודו לו על טובותיו, וזה רצונו שיכירו וידעו שהכל בא מידו הטובה”.

משגיח באחת הישיבות הקדושות, ניסה במשך תקופה ארוכה להשפיע על נער פלוני ולפעול בו שיפור לטובה, אך ללא הועיל. נכנס אפוא לרבינו להתברך בנידון — ועד מהרה, בתוך תקופה קצרה, שב ובישר טוב: ”מאז שהזכרתי כאן את הענין ראיתי הצלחה רבה, הברכה עזרה”. מיד תיקן הרבי את משגחו: ”השם עזר”.

בסעודת שבע ברכות שהיטב בה רבינו, הזכירו את פלוני בהוספה שהוא בעל הבית, השים רבינו עצמו כאינו מבין — כדי ללמד אורח חיים למשכיל: ”וכי הוא בעל הבית, צריך לדעת שהשי”ת הוא הבעל הבית של הכל”. והזכיר את שנאמר לגבי נגעים ”ובא אשר לו הבית”, שנגעים באים על ”מי שמייחד את ביתו לו”, והביא בשם חסידים שפירשו מאמר זה, שהאדם סבור כי שלו הוא הבית, ושוכח כי באמת הכל הוא של השי”ת.

בדברו פעם אודות עסקן מצליח ששמו ר' אברהם, נענה ואמר: צריך לזכור שיש גם ”מריה דאברהם”. פעם התבטאו במחיצתו כי פלוני הינו הנהג של הרכב (באדיש: ”ער פירט”), נענה רבינו על אתר: ”השי”ת מנהיג [=דער אייבישטער פירט]”.

ונפשו בשאלתו להתחזק באמונה ובטחון. נענה לו רבינו: "הרי אין ביכולתו של ינוקא בן שלוש וארבע, להבין פשר מעשהו של אביו הגדול. על אחת כמה וכמה, ק"ו בנו של ק"ו, פי אלפי אלפים, שאין ביכולתו להשיג דעתו של קודשא בריך הוא". הוא היה אומר: ישנם שלושה עשר "אני מאמין", ואפילו לא פעם אחת "אני מבין".

מאת ה' היתה זאת

את אמונה זו, החדיר גם בקטנים — לחנכם ולא לפם מצעירותם לחיי אמונה ולהבליעה בעצמותיהם כשמן הטוב.

פעם הלך ברחוב עם אחד מנכדיו, פעוט בגיל ארבע שנים, שמצץ בפיו סוכריה — ולפתע פרץ הילד בבכי כי נשמטה הסוכריה אל הקרקע והתלכלכה. עמד רבינו כזקן מלא רחמים ודיבר על לבו בשפה המובנת לקטנים: "בודאי מצער אותך שהסוכריה התלכלכה... דע, אפוא, שיש אחד בשמים ממעל שמאד מאד אוהב אותך והוא עשה לך את הדבר. וכיון שעשה זאת באהבתו הגדולה שאוהב אותך, ככה צריך להיות... ככה זה טוב... אל נא תצטער...".

וה' הטוב בעיניו יעשה

והיה משריש את תוקף אמונתו בכל מעשי השי"ת, שטובים המה בתכלית הטובה, אף אם לעיני בשר אין הדברים נראים כך. ועל אף שמצויים אנו לשפוף תפילות ולעשות השתדלויות להשיג את מה שנחשב לטוב בעיני בשר, מכל מקום בד בבד מאמינים אנו כי הטוב האמיתי הוא זה אשר יוציאו השי"ת אל הפועל. וכפי שהביא בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) על אחד מן הצדיקים שהיה אומר אחר תפילתו: "ואתה יודע תקנתי ואופני הנהגתי, ולא הודעתך בצרכי להעיר אותך עליהם, אלא שארגיש בגודל חסרוני אליך ובטחוני בך, ואם אשאל ממך בסכלותי מה שאינו טוב לי ואבקש ממך מה שאין בו תקנת, בחירתך העליונה טובה מבחירתך, וכבר הנחת כל עניני אל גזירתך הקיימת והנהגתך העליונה".

שצאוניץ תרצ"ח

אמונה ובטחון, הוראת חיים לכל העוברים סף מפתח

בלתי על ה' לבדו

לא היתה עינו יפה לענין פניית אנשים לכל מיני מגידי עתידות, ואמר כי גם כשמדובר בצדיקים ויראי שמים, היונקים את חיותם מדרך התורה והקדושה, ולא להיפך ח"ו — מ"מ יש בחקירה אחר העתידות משום התחכמות והיפך מ"ממים תהיה עם ה' אלקיך". ופעם אמר כי קבלה בידו מזקני החסידים בשם אביו האמרי אמת! זי"ע, שלא לעסוק בענינים הללו. פעם בא לפניו חסיד שהיה מוטרד בקושי מסוים,

והרעף ברכתו, אך בד בבד, היה מנצל את הרגעים הללו לסחוף את הבאים כלפי מעלה, לתלות עינים למרום — אל הרופא העליון ית"ש, אשר ממנו הצרה והישועה גם יחד.

שהרי "ניתנה רשות לרופא לרפאות", ובגין כך עלול להתרחש שהאדם ישליך ית"ש על השליח ומבלי משים יסור לבבו ח"ו כחוט שערה משלימות האמונה והבטחון בהשי"ת, אשר בידו הכל. והיה רבינו ניצב כמלאך של רחמים ומטה את הלבבות בלתי אל ה' לבדו.

מעשה בחולה פלוני שנותח בידי פרופסור מומחה ומפורסם, אולם לאחר תקופה התגלה שהינו זקוק לעבור את אותו ניתוח בשנית. בא אפוא לקבל את עצת רבינו באיזה רופא מומחה יבחר. למרבה הפליאה, נקב לו בשמו של רופא זוט, באומרו: "היה ראוי שיהודי כמון כבר ידע שכולם שלוחים מאת המקום, ואין משנה כלל מיהו הרופא המנתח... מי יודע, שמא ואולי דווקא גאוותו של הפרופסור המומחה שניתח בראשונה, היא אשר גרמה לטעות שהחזירה את הבעיה...".

פעם התקשר אברך להזכיר את ילדו הקטן, שנפל ממקום גבוה ונחבט בראשו. הצילומים הראו שכתוצאה מן החבטה נוצר שבר בגולגולת, אך הרופאים המומחים חיוו את דעתם שהשבר "יתאחה ויתרפא מעצמו". כשמוע רבינו את דברי הרופאים, הודעק על אתר: "יתרפא מעצמו! הלא הקב"ה לבדו הוא אשר ירפאהו".

הרופא — שליח ותו לא

במכתבי התודה ששלח לרופאים, אחרי טיפול כזה או אחר, שזר בין מילות התודה דיבורי אמונה תמימה ב"מי שנתן רשות לרופא לרפאות" — כשהוא אינו בוש ולא מהסס מלהדגיש בפניהם ברורות את היחס כלפי הרופא, שהינו רק שליח ותו לא.

וכה כתב פעם במכתב ששיגר לרופא לרגל פתיחת קליניקה חדשה: "הנה כאשר רוצים לברך רופא בהצלחה, יש קושי, כי מצד אחד רוצים בריבוי קליענטים לרופא, כדי לקדם הצלחתו, ומצד שני הלואי ולא ירבו חולים (אמנם הרפואה המודרנית — עוסקת גם ברפואה מונעת — שאנשים בריאים פונים לרופא כדי למנוע ממחלות). והנה אחז"ל: 'מעשי אבות סימן לבנים' (סוטה לד.), הנה אדוני אבי מור"ז זצ"ל בירך אחד הרופאים שביקש לברכו, שיהי רצון שהחולים אשר נגזר עליהם להירפא יהיו מן הפאציענטים שלו, וכך גם אני מברך אתכם שיה"ר שהחולים שעליהם להירפא יהיו מהקליענטים שלכם, ותרבה הצלחתכם".

אף באיגרותיו ציין כמה פעמים, שחז"ל כבר הגידו (ב"ק פה) שניתנה רשות לרופא לרפאות, אבל "כפי שהיה שגור בפי חסידים, הרשות ניתנה לו רק לרפא ולא להיפך חס וחלילה...". בשורות אישיות רשם במכתב: "הנני טרוד ביותר מחמת מחלת אמי, אשר נחלתה בש"ק שעבר מאד, והיא כעת במצב קשה ביותר, וזקוקה לרחמים גדולים ביותר, יעזור השי"ת, כי אין להשי"ת מעצור להושיע, בכל מצב שהיא...".

פעמים רבות התבטא: "הרופאים חותכים קצבה לחולה כמה זמן יחיה עוד, אבל אנחנו מאמינים בה' יתברך שהוא כל יכול, ואין מעצור לה' להושיע בכל מצב שהוא... כמאמרם (ברכות י.) 'אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים'...".

לאחד שהזכיר עצמו בקודש פנימה, על כך שעומד לעבור בדיקת סי.טי, הסוקרת את נבכי הגוף ותעלומותיו — העניק לו הרבי בכת"ק תשובה גרושת אמונה, שיוכר "כי הוא היודע והמדע, כמ"ש הרמב"ם ז"ל, והוא יתברך רחמיו על כל מעשיו".

הנכנסים, שהיו נותנים בערפול חושים מרוב דאגה וריבוי טרדות, יצאו מחדרו בלב רוחש אמונה במי שאמר והיה העולם. לימדם רבינו לשאת עיניהם אך ורק להשי"ת, בעל הרפואות והישועות.

” תמיד היה שם שמים שגור על פיו, מתוך התעוררות נפשית ולא באמירה בעלמא, כשהוא מקיים בנפשו את הדרכת השל"ה הקדוש (ב'שער האותיות') ש"יאמר על כל פעולה שרוצה לעשות, הן שיהיה דבר גדול או דבר קטן, הן דבר מצוה הן דבר רשות, 'אעשה זה אם ירצה השם'... וסימנך 'עצת ה' היא תקום', הי"א ראשי תיבות א"ם ירצה ה'שם, וכן 'אי"ה מקום כבודו'... וכל מה שיקרה לאדם הן טובים הן רעים יאמין ויאמר 'מאת ה' היתה זאת'... וכל זה בכלל דביקות האמונה...”

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

שמוכרח לבוא אצלי פרנסתי, וכך היה".

כאשר הגיע לפניו אברך והזכיר את ענין הפרנסה, דיבר אליו דברי הדרכה לעבודת שמים, והפטיר: "אולם אם עושים רצונו של מקום, ונכללים בין עבדי המלך, אזי בוודאי יש להיות סמוכים ובטוחים כי יושפע שפע פרנסה לכל המצטרך, שכן "המלך חייב לדאוג לפרנסה לחייליו".

ברכת ה' היא תעשיר

פעם אחרת, עמד לפניו אחד מעסקני הציבור ותינה את הדאגה המקננת בלבו — מה

יש והשתמש בסיפור מעשה מרבי ישראל סלנטר זצ"ל, שהתגורר בסוף ימיו בעיר המסחר "ממל" בארץ אשכנז, ובצאתו אל הרחוב ביומא דשוקא הבחין באיש יהודי שעזב את בית הכנסת ועשה דרכו במרוצה. עצר אותו ושאל: להיכן ומדוע אתה רץ, השיבו הלה: לעשות לפרנסתי. חזר רבי ישראל ושאלו: וכי מנין לך שפרנסתך מצויה בצד זה והנך רודף להשיגה, שמא היא נמצאת בצד ההפוך ואתה פשוט בורח ממנה, אולי כשתחזור לביהכ"נ להתפלל וללמוד — שם תמצאנה.

לעיתים הזכיר את המעשה המובא בספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף" (פרשת בא) על

אל שולחנו של רבינו, עלתה ובאה צעקת בני ישראל בימיו, הלא היא שוועת הפרנסה הרובצת על כל ראש בית אב. תיכף לעלותו על כס ההנהגה, הרגיש בלבו הגדול — "לב כל קהל ישראל" — את המצוקה הפוקדת אלפי בתים בישראל בכל קצוי תבל, וכה כתב אז באגרתו הנודעת לבני חו"ל:

"אנא חזקו ואמצו, אחיי ורעי היקרים, ידעתי את המצב הקשה אצליכם בפרנסה, והרי אמרו חז"ל (ביצה טז.) "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים", אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, ויהי רצון שהש"י יקבל תפילותיכם ויעזור לכל אחד ואחד מכם, ויתהפך עליכם הגלגל החוזר בעולם — לטובה, ברחמי הש"י, הוץ את הכל ברחמים... וגם אני הקטן חלילה לי מחדול להתפלל בעדכם, בלב ונפש, ויהי רצון שיקבל שומע תפילת כל פה תפילתינו ותשובתינו...".

ואכן לאורך כל השנים היה משותף כולו עם המתמודדים בקושי עול המחיה, והיה מטה שכמו לשאת עמם את משא חייהם — בעצה, במעש, בעזרה של ממש, בברכות קדשו ובנתינת כל לבו. לא אחת סיפר לפני משחרי פתחו, שאף הוא עברו עליו בחייו שנים קשות מאד בעניני פרנסה, ומכיר מקרוב את הלחץ זה הדחק.

אך הבשורה הגדולה אשר יצאה מחדרו, וחזרה על עצמה מאות ואלפי פעמים, היא בשו-רת האמונה והמבטח בהש"י תהוץ ומפרנס לכל, מקרני ראמים עד ביצי כינים. תשובותיו עצותיו וברכותיו, היו כרוכים כולן כשלהבת בגחלת עם אותה קריאה עתיקת יומין (תהלים נה, כג) "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך".

האלפים אשר נכנסו אצלו לשם קבלת עצה וברכה מפי קדשו בדבר פרנסתם, יצאו כאשר באמתחתם מנת חיזוק באמונה צרופה ועוז בטחון בהש"י ת. שלהבת האמונה שבערה בלבו, התיזה ניצוצות אשר רוממו את עיני כל לשפר אל ה', והוא אשר יתן להם את אכלם בעתו.

מזונא דנשמתא

פעמים רבות היו הבאים שופכים את מר לבבם, בלשון המשנה (קידושין פב.) "הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי" — ורבינו, אשר בעינו הטובה ראה את הנקודה הפנימית המהבהבת בלבו של יהודי, קשר את ענין פרנסתם לרוחניות, כפי שהיה שגור על פיו בשם אביו האמרי אמת' זי"ע שאמר לו כבר בילדותו כי פרנסה בגימטריה נשמ"ה — והורה להם דרך להטיב את דרכם לשמים ובזה להמשיך עליהם שפע עליון.

וכך היה רבינו דורש על הפסוק "חזק ונתחזק... וה' יעשה הטוב בעיניו" (שמואל ב' י, יב) — שלכאורה מה פשר הסיפא, הרי בוודאי כן הוא — שה' יעשה את הטוב בעיניו, ומה צורך לומר את הדבר.

אין זאת אלא שיש ללמוד מכאן כלל גדול, שאמנם האדם יכול ואף צריך לפעול ולהתפלל על מה שנראה בעיניו כטוב — וכגון לעת חולי ל"ע, שרשאים אנו להתפלל לרפואה, משום שבעינינו נראה שכן ייטב. ואעפ"י שפשיטא שהקב"ה הוא זה אשר גרם למחלה, מכל מקום הוא ית' מסכים שנתפלל לרפואה. ואדרבה, אפשר שכל עצם המחלה נועדה כדי לגרום לנו להתפלל, כמבואר בכמה דוכתי בדברי חז"ל. אולם, בד בבד, עלינו לדעת שבסופו של דבר, כל אשר יקרה בפועל הוא הטוב בעיני ה', ואם כן זה הוא הטוב האמיתי.

הוי אומר, שעלינו לאחוז בשתי קצוות, ואמונתנו נשענת על שני עקרונות כאחת: מצד אחד, להתפלל וגם לדרוש ברופאים וכיו"ב, כפי ראות עינינו שזה יחשב לטוב. ומצד שני, להכיר שככל אשר יעשה הקב"ה בסופו של דבר, הוא הטוב באמת.

חז"ל כבר הגידו

(ב"ק פה.) שניתנה רשות

לרופא לרפאות, אבל "כפי

שהיה שגור בפי חסידים,

הרשות ניתנה לו רק לרפא

ולא להיפך חס וחלילה...".

פעמים רבות התבטא:

"הרופאים חותכים קצבה

לחולה כמה זמן יחיה עוד,

אבל אנחנו מאמינים בה'

יתברך שהוא כל יכול, ואין

מעצור לה' להושיע בכל

מצב שהוא

ייעשה בצוק העיתים עם מאות ואלפי צעירי הצאן, מהיכן יקחו עבורם בתי מגורים ושאר צרכי נישואין. רבינו הסכים לדבריו בדומיה, שקע בהרהורים, אך לפתע התנער ופסק בהתלהבות: "לא יחסר להם מאומה. הקדוש ברוך הוא, הוץ ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים, הוא אשר יזמין להם כל מחסורם...". מעין זה אמר לאחר: "איתא 'בת פלוני לפלוני' 'בית פלוני לפלוני' 'שדה פלוני לפלוני' — ויש שייכות בין הדברים, שכאשר מכריזין 'בת פלוני לפלוני' מיד מכינים עבורם גם את הבית והשדה, ואם כן מה מקום יש לדאגה...".

פלוני, המצוי בעיצומה של תקופת נישואי הצאצאים, על שלל חובותיה והתחייבויותיה, תינה באוזניו אודות מצבו הכלכלי, שאינו מאפשר לו להתחייב על סכומים נכבדים

בשידוכי בניו. נענה לעומתו הרבי בניחותא: "מה לך דואג, וכי לישותף השלישי אין מספיק כסף..."

מרבית היה להזכיר את הסיפור המובא בספר 'חובות הלבבות' (שער הבטחון פרק ז'): מעשה בחסיד אחד שהיה לו שכן סופר מהיר המתפרנס ממלאכת הכתיבה. יום אחד שאלו החסיד האריך ענינו, והשיבו "בטוב, בעוד ידי שלמה", ועוד באותו יום לערב נגדעה ידו ולא היה מסוגל יותר לכתוב "והיה זה עונשו מהגלית על אשר בטח על ידו".

עוד היה מורגל בפיו, המעשה שהיה עם נכד הבעש"ט, הרה"ק רבי אהרן מטוטיאב זי"ע, שלא היה לו לחם לאכול בביתו לפי הטף. פעם אחת כלו כל הקיצין, ובשב"ק הלך לבית הכנסת ולאחר התפילה נעמד והכריז בקובלנא: דר ביניכם נכדו של הבעש"ט הק' אשר ידוע לכם שאינו עוסק בשום קנין ומסחר כי אין הפנאי עמו לכך, ואין אף אחד מכם שישאל את עצמו מהיכן ירק זה חזי? ומששמעו מכך המתפללים החליטו שכל אחד יתן עבורו סך מסוים בכל שבוע, וגמרו אומר שלאחר השבת יבחרו ממונים שיגבו המעות על כך. לאחר שהלכו לביתם נתיישב בדעתו והתמרמר על עצמו, היאך לא שם בטחונו בה', והרי כ"כ הרבה שנים הינו עני מרוד ומעולם לא השליך יהבו על בשר ודם — ונצטער מכך הרבה, ונעשה עמו נס וכל המתפללים שכוונו מכל הענין, והשי"ת הזמין לו פרנסתו בדרך אחרת.

מתאוות לתפילת

אחד האברכים נכנס לקודש פנימה בשנות ההנהגה ושטח את מצוקתו: עד היום עסק למלאכתו בחינוך, ועתה פיטרנו. איננו יודע מה לעשות, לאן ילך ואנה יפנה, האם ילך לעסוק במסחר או ענין אחר. רבינו פטרו ביבושת. למחרת נכנס שוב ושטח את לבטיו, ושוב פטרו בלא אומר ודברים. בפעם השלישית, מיד עם היכנסו, קרא אליו בקול רם ובהטעמה: "אה, עד עכשיו היית בעולמה של תורה ועתה הנך צריך לצאת למסחר... ובכן, עליך לדעת שהרמב"ם אומר שכל איש ישראל מחויב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, ואם יש חיוב — בוודאי אפשר לקיים זאת. שנית, אומרים בשם החפץ חיים, שאנשים מתאוננים הרי יש לי בטחון ומדוע אינני נעשה עשיר בין לילה. אלא שזה לא הולך ככה, הקב"ה מתאוות לתפילתן של צדיקים... יש זמנים קשים, וזמנים עוד יותר קשים, ואז מרים האדם את עיניו לשמים ומבקש מהשי"ת, ובוה נמשכת לו ישועה".

תפילה והשתדלות כאחד

פעמים לרוב, השמיע את דברי חז"ל (שבת לא.) "אמונת זה סדר זרעים", לפי מה שפירשו בירושלמי (מובא שם בתוס') ש"מאמין בחי עולמים וזרע" — והקשה בשם דקנו ה'חידושי הרי"מ' זי"ע, כי לכאורה יש פה סתירה: אם מאמין בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו, לשם מה יש לו לזרוע, ואם זרוע ועושה פעולות למחייתו, איה אמונתו.

אלא — תירץ משמו — כי אדרבה, האמונה שייכת דייקא אצל מי שזרוע ועושה לפרנסתו, שמצליח לאחד בין ההפכיים — שמצד אחד, עושה השתדלות, כי כן נצטווה

בתורה"ק, ועם זאת אמונתו שלמה ותמימה בחי העולמים שלא הזריעה תצמיח לו את פרנסתו, אלא הקב"ה במאמרו ובברכתו. ולא עוד, אלא שעצם פעולת הזריעה גם היא בכוחו ורצונו ית"ש, שהרי שנינו (חולין ז'): "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה".

זו גם היתה הדרכתו לרבים: "התפללו בכל יום על הפרנסה, ויחד עם זאת עשו את הנצרך לפי דרך הטבע — כדברי חז"ל 'מה יעשה אדם ויתעשר, אמר להן, ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר לי הכסף ולי הזהב. מאי קא משמע לן, דהא בלא הא לא סגי".

בענין זה, היתה שגורה על לשונו הדרכה לאברכים רבים, לומר בצפרא דשבתא כמה פרקי תהלים בכוונה, ויש שאמר להם לומר בכל יום פרק כ"ד בתהלים ופסוק "פותח את ידיך". לאברכים אחרים, הזכיר סגולה לפרנסה שכתב ה'באר היטב' (הל' ברכת המזון, סי' קפה) "מצאתי למה אין בברכת המזון [אות] פ, שכל מי שביקר ברכת המזון בכוונה אין שולט בו לא אף ולא קצף וכו', ומזונותיו מצויין לו בריווח ובכבוד כל ימיו" — והסמך לענין זה את הפסוק בישעיה (א, ג) "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו", כי יש ללמוד קל וחומר משור וחמור, היודעים את בעליהם ומי נותן להם את אכלם, ולאכול כדבעי ולהודות להשי"ת.

עוד הגיד, כי מי שאינו רואה שכל חיותו היא מהשי"ת — כמקרא מלא שדיבר הכתוב "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה'..." — הרי הוא בגדר 'סומא' שעליו אמרו חכמים ז"ל (יומא עד): "סומים אוכלים ואינם שבעים", כי ע"י שידוע שכל חיותו ממוצא פי ה' בא לידי שביעה.

רבינו זי"ע בכותל המערבי

זכרו את הערך האמיתי

המזכירים לפנינו אודות עסקי הפרנסה, שמעו מפי קדשו פעם אחר פעם, את אותה סיסמה יהודית "פרנסה מן השמים". לאמור, ריבוי או מיעוט הממון אינו תלוי במאומה, זולת ב"ברכת ה' היא תעשיר". והרי מקרא מפורש הוא (דברים ח, יד-יח) "ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי... וזכרת את ה'... כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל". הוא היה אומר: מצינו בחז"ל (פסחים קיח.) "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" — הרמז במה שאמרו "של אדם", ללמד כי רק כאשר האדם סבור שהוא העושה ופועל, אזי הענין באמת קשה כקריעת ים סוף — (וכן לגבי הזיווג שאמרו עליו (סוטה ב.) דקשה כקריעת ים סוף).

ואף כאשר באו לפניו אנשים כאובים שהפסידו את רכושם בענין רע, היה מפיסם את רוחם ומזכירם כי ביד השי"ת להשלים להם את הכל. וכדברי חזקוני נוחם שדיבר על לב יהודי אשר הפסיד

רבינו ה'פני מנחם' זי"ע בביקורו באמריקה

הון רב: "דבר אחד אבקשך, זכור כי כסף אינו שוה ולא כלום. כסף בא וכסף הולך. אל תקח ללבך את הדבר, הבריות היא לפני הכל, ולהשי"ת יש מספיק קופות בכדי להחזיר לך גם מה שלקחו לך והרבה יותר..."

באיגרת שכתב בשנת תשי"ט, בין כסה לעשור, לידידים בחו"ל שאיבדו כל כספם והתרוששו לגמרי בנסיבות מצערות, הפיח בהם רוח תקוה ואמונה בישועה קרובה:

"...כדאי להתחזק ונשים בטחונונו בהשי"ת, והשי"ת יעזור שתבא שנה טובה, ובשנה החדשה המקום ימלא חסרונכם, ויגשירכם כפף כפליים, ויהפך הכל לטובה, הוד ה' תקצר, ואם ה' יכולה לבוא שואה כזאת פתאום, ק"ו למדה טובה מרובה. העיקר שתהיו תמיד בשמחה, ועי"כ יבואים להתברך כמארו"ל (והמקביל את התורה כו' סופו לקיימה כו'), וכן אמר כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל (אחרי השואה של הצורך ימ"ש) שבפסוק מצינו אצל דוד המלך ע"ה כשהנמלקים לקחו להם הכל, ויתחזק דוד בד' אלקיו (ואח"כ החזירו להם הכל). וכן יעזור השי"ת שגם חסרונכם ימלא, ובפרט שארית הפליטה מהמחנות שבחמלת השי"ת זכו לעמוד בנסיון אחרי השחרור ולא לזנוב באמונתם, בטח יתחזקו גם כעת בנסיון הזה (פז"ם בדרך כלל הנסיון דבב"ל מאוחר קל מהנסיון דבב"ל נפשי, ודחו"ל בפ' בתרא דברכות בב"ל מדה כו' לקבולי בשמחה), והשי"ת ימלא חסרונם במהרה, והגם שקל לאמר כך לאחר, בבחינת אף תדין עד שתגיע למקומו, בכ"ז נאמנים דחו"ל".

ברוח מאמר חז"ל (יומא לח:) "אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא ניה"מ", הביא רבינו משמו של אביו מרן האמרי אמת' זי"ע, שאמר בשם צדיקים על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך", כי גם כאשר רעך מתעסק לפרנסתו 'כמוך', כגון שהוא מתחרה עמך, עליך לאהבו בכל לבך, כי "אני ה'" המחיה את כולם, ובידי פרנסה מספקת עבור כל ישראל.

דוגמא אישית לענין זה, העניק רבינו באחד ממסעותיו בניכר, שבעיצומה של המגבית למען הישיבה, נערכה מגבית אחרת אשר הפריעה מאוד את הפעילות, אולם רבינו נותר בשלוותו סמוך ובטוח על השי"ת. וכפי שרשם זאת במכתב: "ענין ... לא הרגיזני, כאשר אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו ק"ו מה שמוכן לקרוב למאתים חבריו (תלמידי הישיבה והכולל והפקידים)..."

וכה ציין פעם בכתי"ק: "וסופי תיבות של 'עמך ישראל' צריכים פרנסה' הוא 'המלך', ויהי רצון שאבינו מלכנו המלך מלכו של עולם יתברך שמו אחד יחיד ומיוחד, אשר בכוהו ורק בכוהו לפרנס, יפרנס בשפע ויתן אפסניא לעמו ישראל בהרחבה ככל מאי שצריכין, בני, חיי, מזוני אכ"ר".

” כאשר הגיע לפניו אברך והזכיר את ענין הפרנסה, דיבר אליו דברי הדרכה לעבודת שמים, והפטיר: "אולם אם עושים רצונו של מקום, ונכללים בין עבדי המלך, אזי בוודאי יש להיות סמוכים ובטוחים כי יושפע שפע פרנסה לכל המצטרך, שכן "המלך חייב לדאוג לפרנסה לחייליו"